

Małgorzata Krotowska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

PROCES ORGANIZOWANIA SIĘ POLSKICH ROLNIKÓW W GRUPY PRODUCENCKIE

PROCESS OF POLISH FARMERS' ORGANIZATION INTO PRODUCERS GROUPS

Słowa kluczowe: grupy producentów rolnych, przedsiębiorczość, konkurencyjność, integracja, innowacja

Key words: producer group, entrepreneurship, competition, agricultural farms, integration, innovation

Synopsis. W artykule dokonano analizy stanu zorganizowania się rolników w grupy producentów rolnych. Wyniki badań wskazały na rosnące zainteresowanie zrzeszaniem się rolników w GPR. Motywami integracji było przede wszystkim ograniczenie kosztów związanych z zakupem środków do produkcji, jak również możliwość uzyskania najwyższej ceny za wytworzony produkt.

Wstęp

Od początku lat 90. minionego wieku w Polsce rozpoczął się proces transformacji gospodarczej. Przejście z systemu centralnie sterowanego na gospodarkę wolnorynkową znacznie osłabiło polskie rolnictwo, które nie było przygotowane na tak gwałtowne zmiany, jakie nastąpiły w jego otoczeniu. Szybko rosnące koszty z powodu drożących środków do produkcji i nienadążające za tym wzrostem ceny skupu znacznie pogorszyły sytuację ekonomiczną wielu gospodarstw [Bogusz 2007]. Niska konkurencyjność spowodowana silnym indywidualizmem omawianych podmiotów doprowadziła do tego, iż decydujące zdanie w obrocie produktami mieli odbiorcy a nie producenci.

Jednym z rozwiązań omawianego problemu według Krawczyka [2007] jest dobrowolne zrzeszanie się producentów w formalnoprawne organizacje. Taką innowacyjną formą mogą być np. grupy producentów rolnych, które uważane są przez wielu za sposób na rozwiązanie większości problemów rolników, związanych ze sprzedażą płodów rolnych i wytwarzanych z nich produktów [Zientek-Varga 2004].

Według Ustawy z 15 września 2000 r. *o grupach producentów rolnych i ich związkach* przez grupę producentów rolnych rozumieć należy wolne zrzeszenie producentów rolnych w celu dostosowania produkcji rolnej do warunków rynkowych, poprawy efektywności gospodarowania, planowania produkcji ze szczególnym uwzględnieniem jej ilości i jakości, koncentracji podaży oraz organizowania sprzedaży produktów rolnych, a także ochrony środowiska naturalnego.

GPR (grupa producentów rolnych) jest przykładem integracji poziomej na szczeblu producenta, mającej przyczynić się do podniesienia efektywności działań pojedynczych graczy rynkowych poprzez obniżkę kosztów o charakterze produkcyjno-marketingowym [Chlebicka, Strzębicki 2009]. Motywacją do tworzenia grup jest [Krawczyk 2007]:

- dokonywanie wspólnych transakcji sprzedaży większych partii towarów według standardów obowiązujących na rynku, co pozwala na negocjowanie wyższej ceny zbytu,
- prowadzenie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych, przekraczających możliwości pojedynczego producenta,
- prowadzenie wspólnego zaopatrzenia w środki obrotowe do bieżącej produkcji rolnej, a że producentom tych środków zależy na odbiorcach hurtowych gotowi są zaoferować zaniżone ceny,
- organizację działalności zespołowej w zakresie przechowalnictwa,
- zawieranie umów długoterminowych z przedsiębiorstwami przemysłu rolno-spożywczego,
- obniżenie kosztów jednostkowych dystrybucji towarów,
- wspólna promocja towarów na rynku.

Powyższe przesłanki, świadczą o przedsiębiorczości rolników a powstałe grupy, są innowacją w strukturach polskiego rolnictwa poprawiającą dochodowość gospodarstw rolnych.

Cel, metodyka badań

Ustawa z 15 września 2000 roku o grupach producentów rolnych i ich związkach weszła w życie ponad 10 lat. W tym czasie powstało wiele publikacji na temat organizacji i funkcjonowania GPR w Polsce. Celem artykułu było wzbogacenie zasobu informacji o najnowsze dane (z 2010 roku), jak również rozpoznanie panujących trendów w organizacji grup. W realizacji celu posłużono się bazą danych uzyskanych w wyniku studiów literatury. Materiałem wyjściowym były dane statystyczne obejmujące lata 2001-2010, uzyskane od Krajowej Rady Spółdzielczej.

W opracowaniu wyników zastosowano metodę opisową polegającą na zwierciadlanym odbiciu tego, co jest pojedynczym przedmiotem badań [Kopeć 1983], jak również metodę porównań służącą do ustalenia i oceny zasadniczych powiązań przyczynowych występujących w badanych instytucjach gospodarczych [Stachak 1997].

Wyniki badań

Liczba Grup Producentów Rolnych sukcesywnie rośnie z roku na rok (tab. 1). Od momentu uchwalenia Ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach w Polsce zarejestrowano 639 takich podmiotów (stan na 31.12.2010 rok).

Tabela 1. Liczba GPR utworzonych w latach 2001-2010
Table 1. Number of producer groups formed in the years 2001-2010

Rok/Year	Liczba GRP w latach/Number of Producer Groups									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Liczba Grup Producentów Rolnych/ Quantity Producers Groups	4	12	40	85	120	157	252	383	509	639

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www.krs.org.pl]

Source: own study based on [www.krs.org.pl]

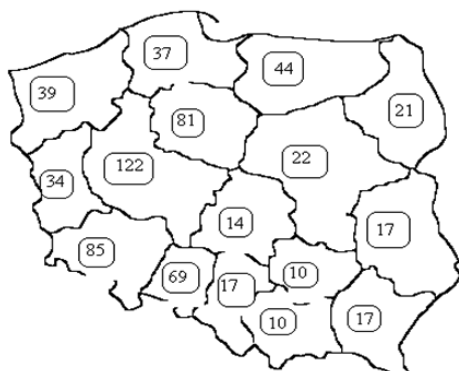
Intensywność powstawania grup była bardzo różna, od początkowego sceptycyzmu (do 31.12.2004 roku zarejestrowano ich zaledwie 85) do wzmożonego zainteresowania w latach 2007-2010, w których powstało ich blisko 500. Wzrost liczebności grup spowodowany był przede wszystkim dofinansowaniem w ramach działania: „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, jak również nowelizacją ustawy, na mocy której grupy mogą tworzyć również jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby prawne prowadzące gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym lub prowadzące działalność rolniczą w zakresie działań specjalnych produkcji rolnej.

W Polsce zdecydowanym liderem w tworzeniu grup było województwo wielkopolskie – 122 GPR, drugie miejsce zajmuje województwo dolnośląskie (85), a trzecie – województwo kujawsko-pomorskie z liczbą 81 podmiotów. Na uwagę zasługuje fakt, że w 2010 roku liczba nowo zarejestrowanych grup na terenie Dolnego Śląska była niższa niż na Kujawach i w województwie opolskim, co może prognozować, że niebawem klasyfikacja w tej kategorii się zmieni. Najmniejszą natomiast liczbę GPR odnotowano w województwach: małopolskim i świętokrzyskim z liczbą 10 grup, z tego w 2009 roku w Małopolsce istniało 11 podmiotów, a w 2010 r. zarejestrowała się 1 grupa natomiast 2 wykreślono z rejestru. Największą intensywność w 2010 roku, wykazało województwo podlaskie. Do 2009 roku powstało na jego terenie 12 grup (3 zostały wykreślone), a w 2010 r. ich liczba się podwoiła – rysunek 1.

Według danych Krajowej Rady Spółdzielczości w 2010 roku określono ponad 30 grup producentów rolnych, a ich największy ubytek nastąpił w województwie: dolnośląskim (5), kujawsko-pomorskim (5) oraz zachodniopomorskich (4) i lubelskim (4). Fenomenem w tej dziedzinie były województwa: pomorskie, podkarpacki, łódzkie i świętokrzyskie, w których nie zaobserwowano zjawiska zmniejszenia się liczby grup.

Zestawiając liczebność GPR utworzonych do 31.12.2005 r. z liczebnością grup które przetrwały okres 5 lat (do 2010 roku), zaobserwowano iż najwięcej grup w tym czasie zlikwidowano w województwie wielkopolskim (9), kujawsko-pomorskim (8) oraz małopolskim (7). W województwie łódzkim utrzymały się natomiast wszystkie zarejestrowane do 2005 roku grupy. Udział grup trwale działających w latach 2005-2010 dla całego kraju wynosił 52%.

Pomimo ubytków w liczebności grup, liczba członków corocznie rośnie. Do 2009 roku w Polsce zrzeszonych rolników w grupach było ponad 8700, a już w roku następnym, ok. 10 100. W 2010 r. grono członkowskie powiększyło się o 1400 nowych osób. Znaczna ich liczba tworzy małe, 5-9 osobowe grupy (131 grup nowo powstałych o licznie członków 5-9). Zaledwie 14 podmiotów powstało w wyniku zrzeszenia 10-19 członków. Grup 20-49-członkowych powstało w 2010 roku zaledwie 9, a powyżej 50 członków tylko 3. Średnia liczba członków w grupie dla całego kraju wyniosła w 2010 roku – 8,7.

Rysunek 1. Liczba grup producentów rolnych w Polsce w układzie województw (stan na 31.12.2010 r.)
Figure 1. Number of producer groups in Poland by provinces (as at 31.12.2010)

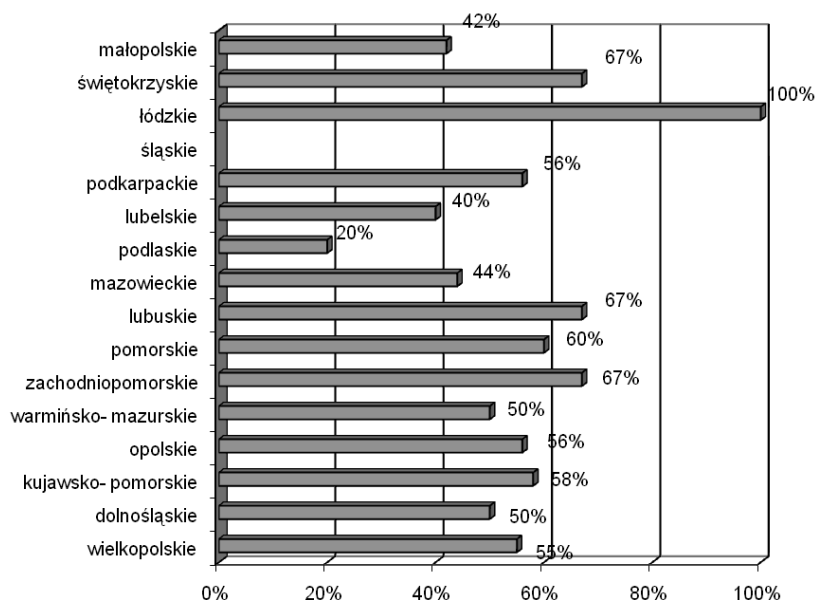
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KRS
 Source: own study based on KRS

Grupy producentów rolnych, muszą zarejestrować się jako podmiot gospodarczy, wybierając przy tym jedną z form prawnych (spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółdzielnie, zrzeszenia lub stowarzyszenia).

Najczęściej wybieraną formą prawną przez producentów rolnych były spółki z o.o. Do 2005 roku powstało ich 42, natomiast w latach 2008-2010 – 298, z tego w 2010 roku 112, co stanowiło 71% ogółu. Na znaczeniu zyskały również spółdzielnie. Przy dużych wysiłkach Krajowej Rady Spółdzielczej do końca 2007 roku powstało 68 spółdzielczych grup, a w 2010 r. aż 44. Odwrotnie sytuacja ma się natomiast co do zrzeszeń 42 – grupy do 2005 roku, a po 2005 r. tylko 7 i stowarzyszeń, których liczba znaczenie maleje z roku na rok – w 2010 roku powstała tylko 1 grupa o charakterze stowarzyszenia, co łącznie daje 10 podmiotów tego typu.

GPR mają na celu zrzeszać producentów jednego produktu lub grupy produktów, a ich wykaz (produktów lub grup produktów, dla których tworzone są grupy) znajduje się w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 9 kwietnia 2008 roku (Dz.U. Nr 72, poz. 424).

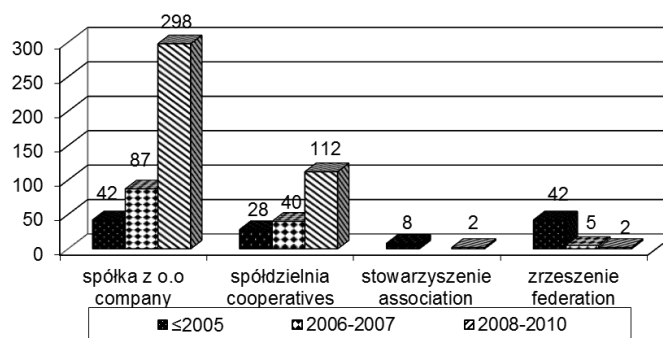
Na 35 produktów lub grup produktów, dla których mogą być tworzone GPR, tylko znaczenie mają 22 z nich [Organizowanie się... 2010]. W okresie do 31.12.2009 roku w kraju powstało 221 grup producentów ziarna zbóż i nasion roślin oleistych. Natomiast w 2010 roku spośród 157 nowo powstałych grup aż 73 zrzeszało się w grupach o tym profilu działalności (najwięcej w województwie dolnośląskim, wielkopolskim, opolskim i kujawsko-pomorskim). Producenci drobiu do końca 2009 roku utworzyli 85 grup, a w 2010 roku aż 35 nowych podmiotów, z tego 10 zlokalizowanych było na terenie Podlasia i 6 w województwie warmińsko-mazurskim. Absolutnym liderem wśród producentów trzody chlewnej była wielkopolska (do 2009 roku powstały tam 54 grupy), w której powstało 13 nowych grup z spośród 22 w 2010 roku. Producenci mleka utworzyli

Rysunek 2. Udział grup trwale działających
Figure 2. Share of permanently acting groups

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KRS
 Source: own study based on KRS

29 grup (do 2009) oraz 9 w 2010 roku – po 2 w województwie wielkopolskim, mazowieckim i łódzkim i po jednej na Śląsku, w świętokrzyskim i na Kujawach. Województwo kujawsko-pomorskie w 2010 roku stało się liderem wśród nowo utworzonych grup producentów bydła (3), których powstało 5 w 2010 r. Województwo Wielkopolskie w 2010 r. zajęło pierwsze miejsce dzięki producentom buraka cukrowego (2 grupy). Producenci buraka cukrowego lokalizowani byli na terenie Kujaw (4) i województwa zachodniopomorskiego (1). Ponadto, wśród założonych grup można wyróżnić producentów: materiału siewnego lub sadzeniaków ziemniaków, jaj ptasich, produktów rolnictwa ekologicznego, liści tytoniu, owoców i warzyw, szyszek chmielowych, owiec i kóz, królików, ozdobnych roślin, lisów, norek, koni, miodu naturalnego lub innych produktów pszczelarskich oraz kwiatów świeżych ciętych i doniczkowych oraz roślin energetycznych.

Rysunek 3. Stan tworzenia GPR wg form prawnych
Figure 3. Producer groups by legal forms

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KRS
Source: own study based on KRS

Wnioski

Dziesięciolecie istnienia Ustawy o organizacji i funkcjonowaniu grup producentów rolnych w Polsce daje wymierne efekty.

1. Początkowy sceptycyzm z upływem czasu zamienia się w stopniowe zaufanie do procesu integracji poziomej. Nie można jeszcze mówić o zadawalających wynikach, bo zaledwie 2% producentów jest członkami GPR, jednakże zauważyć należy tendencje wzrostową, zarówno w liczebności grup ogółem, liczba ich członków, jak również rodzaju produktów dla których grupy powstają. Corocznie w Polsce powstają 64 nowe grupy.
2. Wzrost w tworzeniu się grup zaobserwować można w latach poakcesyjnych. Uzasadnieniem może być fakt dopłat przeznaczonych dla grup producenckich w ramach pierwszej i drugiej edycji PROW. Kwota pomocy przewidzianej dla grup producentów nie może przekroczyć kwoty 100 000 EUR w pierwszym i drugim roku, 80 000 EUR w trzecim roku, 60 EUR w czwartym roku i 50 000 EUR w piątym roku [Materiał informacyjny 2009].
3. Udział grup utworzonych do 2005 roku trwale działających do końca 2010 roku wynosi 52%. Taka duża liczba może wynikać z faktu, iż grupom które powstały przed wstąpieniem Polski do UE, nie przysługiwała pomoc finansowa. Członkowie GPR, aby uzyskać wsparcie unijne woleli rozwiązać współpracę i założyć nową grupę.
4. Proces tworzenia GPR jest bardzo zróżnicowany geograficznie. Najwięcej omawianych podmiotów powstaje w centralnej i zachodniej części kraju, natomiast w regionach wschodnich zrzeszanie się rolników jest niewielkie. Do 31.12.2009 roku w 5 wschodnich województwach (podlaskie, lubelskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie) powstało zaledwie 81 grup, co dało w stosunku do ogółu niespełna 16%.

Polskie rolnictwo w końcówce XX wieku zostało poddane silnym wstrząsom spowodowanym urynkowaniem gospodarki, a sami producenci musieli uporać się z rosnącą konkurencyjnością. Alternatywą dla nich stały się grupy producentów rolnych, które z założenia miały poprawić dochodowość gospodarstw. Czy tak się stało? O tym świadczą najlepiej liczby obrazujące tempo powstawania GPR – 639 podmiotów w 10 lat, to co prawda niezbyt duże osiągnięcie, ale tendencja wzrostowa dobrze wróży na przyszłość.

Literatura

- Bogusz M.** 2007: Grupy producenckie szansą dla gospodarstw o małej skali produkcji. *Wies i Doradztwo*, 4, 52, 27.
- Chlebicka A., Strzembicki D.** 2009: Efekty współpracy w grupach producenckich z perspektywy kosztów transakcyjnych. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XI, z. 1, 60.
- Kopeć B.** 1983: Metodyka badań ekonomicznych w gospodarstwach rolnych. Wyd. Uczelniane AR, Wrocław, s. 158-176, 223-238.
- Krawczyk P.** 2007: Integracja pozioma jako wyraz grupowych działań gospodarczych. [W:] Grupy producentów w wybranych gałęziach produkcji rolnej (red. R. Jabłonna). Wyd. Akademii Podlaskiej, 10-13.

- Organizowanie się gospodarze polskich rolników po 1990 roku. 2010: Opracowanie Krajowej Rady Spółdzielczej, Warszawa, 21.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Materiał Informacyjny 2009: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 31.
- Rozporządzenie MRiRW z 9 kwietnia 2008 r. w sprawie wykazu produktów i grup produktów, dla których mogą być tworzone grupy producentów rolnych, minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej oraz minimalnej licyby członków grupy producentów rolnych. Dz.U. Nr 72, poz. 424.
- Stachak S. 1997: Wstęp do metodologii nauk ekonomicznych. Książka i Wiedza, Warszawa, 202.
- Ustawa z 15 września 2000 o grupach producentów rolnych i ich związkach. Dz.U. Nr 88, poz. 183, z późn. zm.
- Zientek-Varga J. 2004: Grupy Producentckie – sposób na problemy. *Boss Rolnictwo*, 34(761), 8-13.

Summary

The paper presents the state of the art of Polish farmers to organize themselves which may be indicative of their business. Producer groups as an innovative solution to the problem of competitiveness of Polish farmers are gaining in importance every year. Their quantity and variety show that has already been made but more needs to be done.

Adres do korespondencji:

mgr inż. Małgorzata Krotowska
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Instytut Nauk Ekonomicznych i Społecznych
Plac Grunwaldzki 24a
50-363 Wrocław
tel. (71) 320 17 92
e-mail: małgorzata.krotowska@up.wroc.pl